

הַלְבוּת הַתְּפִלָּה סִימָן קא

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק יז]

אָפּלוּ לְהַשְׁמִיעַ קוּלוֹ בְּמִקְצֵת, וְכַל־שֶׁפֶן לְהַגְבִּיהַ קוּלוֹ⁽²¹⁾.

[הוא שִׁבְיָן אוֹתוֹ הַלְשׁוֹן⁽²⁸⁾ עַל בְּרִייתוֹ⁽²⁹⁾, אָכַל בְּלִשׁוֹן־הַקֶּדֶשׁ יוֹצֵא⁽³⁰⁾ אָפּלוּ אֵינּוּ מִבֵּין הַלְשׁוֹן⁽³¹⁾].

(28) ולהתפלל בלשון הקודש ואחרי כל קטע להוסיף תרגום בלועזית, כתב בשו"ת אגרות משה (אוי"ח ח"ג סי' ח) שאסור לעשות כן, ואפילו בדיעבד צריך לחזור ולהתפלל.

(29) ודוקא אם אנשים במדינה מדברים כך, אבל אם הוא ועוד איזה אנשים יחידים יודעים את הלשון הזו, כתב בביה"ל לעיל (סי' סב ס"ב ד"ה יכול) שאין זה נחשב ללשון באותה מדינה. ובהגה"ה שם סיים שלמעשה צריך עיון.

(30) אמנם לענין ברכת 'אבות' ומודים, כתב לעיל (ס"ק ב) ולקמן (סי' קכד ס"ק ב) שיראה להבין מה שהוא אומר.

(31) ולצאת ידי חובת תפילה מהשי"ץ בחזרת השי"ץ, כתב לקמן (סי' קכד שם) שאפילו אם השי"ץ מתפלל בלשון הקודש חייב השומע להבין. והחזו"א (אוי"ח סי' יט ס"ק ג) כתב שיתכן שיוצאין מהשי"ץ אפילו כשאינם מבינים, משום שהם כהעם שבשדות שאנוסים הם, ונשאר בצ"ע. וראה מה שכתבנו במשנ"ב שם.

[משנ"ב ס"ק טו]

אָכַל צִבּוּר אֵין צְרִיכִין מְלִיץ⁽³²⁾.

(32) ויחיד המתפלל בלשון לע"ז יחד עם ציבור המתפלל בלשון הקודש, מבואר בחידושי החתם סופר (שבת יב, ב) שנחשב שמתפלל בציבור, ומותר לו להתפלל בלועזית.

[משנ"ב ס"ק טז]

בְּפִנּוּי שֶׁל חוֹלָה⁽³³⁾ מִתָּר כָּכָל לְשׁוֹן, הַתְּקַדּוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא מְצוּי שָׁם⁽³⁴⁾. (33) וחולה זה, כתב הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל פ"א הע' מח) שאולי מדובר דוקא בחולה שיש בו סכנה, וצ"ע. אמנם בשפתי חכמים (בראשית מז, לא) משמע שמדובר אפילו בחולה שאין בו סכנה.

(34) ולכן מבואר בגמרא בשבת (יב, ב) שמותר אפילו בארמית. ודוקא תפילות לרפואת החולה, אבל תפילות אחרות, כתב הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל שם) שלא הותרו בארמית, ואפילו לחולה עצמו.

[משנ"ב ס"ק יח]

וּמְשׁוּם הֵכִי מִתְּרֹת הַנְּשִׁים לְהַתְּפַלֵּל בְּשָׂרָה לְשׁוֹנוֹת⁽³⁵⁾.

(35) והוסיף לקמן (סי' קכב ס"ק ח) בשם החיי אדם, שנכון וראוי להתפלל בכל יום בתפילת שמונה עשרה [קודם 'יהיו לרצון] על כל מה שיועד שצריך לו, ואם אינו יודע לדבר צחות בלשון הקודש, יאמר בלשון שיועד, ובלבד שיהיה מקירות ליבו.

[משנ"ב ס"ק יט]

וּלְפִי זֶה אִם מִתְּפַלֵּל בְּבֵיתוֹ⁽³⁶⁾ אֵין יָכוֹל לומר שוֹם יְקוּם פּוֹרְקָן⁽³⁷⁾. (36) ואם מתפלל עם הציבור ולא הספיק לומר עמהם 'יקום פורקן', כתב הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל בסוף הספר תשובה קיט ו-שנח) שיכול לאומרו אפילו לאחר שסיים הציבור לאומרו, וכן יכול לומר את הבקשות שבסוף הסליחות הנאמרות בארמית אחרי שסיים הציבור לאומרו, אף על פי שאין לאומרו ביחידות (ראה לקמן סי' תקפא ס"ק ד). וכן משמע במשנ"ב לקמן (סי' קלד ס"ק יג), שכתב שמי שלא אמר 'ברוך שמי' בשעת הוצאת הספר תורה, יכול לאומרו עד שעה שפותחים את הספר תורה לקראו בו.

(37) ולפי זה הקשה בשו"ת הר צבי (אוי"ח ח"א סי' סד) על הנהגים לומר את 'היקום פורקן' הראשון ביחידות, שהרי זו בקשת צרכיו שאסורה ביחידות. ואמנם לשון המשנ"ב שאין לומר "שוֹם יְקוּם פּוֹרְקָן".

[משנ"ב ס"ק יא]

לְעוֹרֵךְ הַכְּנָה⁽²²⁾.

(22) וגם את היודי שבתפילה, כתב המקור חיים (סי' ד"ה אפילו) שיכול לומר בקול, כיון שנוסח זה שווה לכולם.

[משנ"ב ס"ק יב]

כְּדִי לְעוֹרֵךְ הַכְּנָה וּלְהַשְׁמִיעַ שְׁפִיר הַדְּבָרִים, שְׁפִיר עֲבָרִים⁽²³⁾.

(23) וכן מה שנהגים שמי שלא התפלל וגם לא שמע קדושה, שמתפלל שלש ברכות ראשונות בקול כדי שהציבור יענה עמו קדושה, ואחר כך ממשיך בלחש, כמבואר ברמ"א לקמן (סי' קכד ס"ב), כתב הכף החיים (סי' ו) שאינו בכלל האיטור, כיון שעושה כן לזכות לומר קדושה, וכן כתב הכנסת הגדולה בהגהותיו על הטור.

[משנ"ב ס"ק יג]

וּמְצוּה מִן הַמְּבַחֵר הוּא דִּןְאָ בְּלִשׁוֹן־הַקֶּדֶשׁ. וְעֵין בְּסִימָן סב סְפִירָ בּ וּבְמִשְׁנֵה בְּרוּךְהוּא שָׁם⁽²⁴⁾ וְכוּ, דְּמָה שֶׁהַתִּירוֹ לְהַתְּפַלֵּל כָּכָל לְשׁוֹן הִגְנוּ דִּןְאָ בְּאֶקְרָא⁽²⁵⁾.

(24) שם (סי' ג) התבאר, שהוא הדין שיוצא בכל לשון בברכת המזון, קידוש, ברכת המצות והפירות, והלל.

(25) וכן דוקא שמתפלל בלועזית את סדר התפילה המקובל, אך לסדר נוסח תפילה לעצמו בלועזית, כתב בשו"ת אגרות משה (אוי"ח ח"ד סי' ע אות ד) שאסור לעשות כן, ולכן אותם בני אדם שיודעים רק אנגלית, עד שילמדו לשון הקודש יתפללו באנגלית מתרגום שנכתב על ידי שומר תורה ומדקדק במצוות. וכן הורה הגר"ש אלישיב (ישא יוסף או"ח ח"ב סי' ל) לעולי רוסיה שאינם יודעים לשון הקודש, שיתפללו בשפתם עד שיוכלו להתפלל בלשון הקודש.

[משנ"ב שם]

אָכַל לְקַבֵּעַ בְּקִיעָה תְּמִידִית וְכוּ, זֶה אֵי אֶפְשֶׁר בְּשׁוּם אֶפְנֵי⁽²⁶⁾ וְכוּ, וְהַסְּכִימוּ שְׁאֶסְרוּ גְּמוּר הוּא לְעֲשׂוֹת בְּנֵי⁽²⁷⁾.

(26) ומה שכתב לעיל (סי' נה ס"ק א) שכשאין בציבור מי שיועד לשון הקודש, יוכל להיות שי"ץ בלשון לועזית, היינו באקראי ולא בקביעות.

(27) וכתב התפארת ישראל (סוטה פ"ז מ"א בועז אות א) שאפילו אם היתה מצוה בתורה להתפלל בלשון אשכנז, היה כח ביד חכמי הדור לעקור מצוה זו, כיון שעושים כן למיגדר מילתא, וכל המשנה ידו על התחתונה.

הלכות תפלה סימן קא

באר הגולה קלא

ה מרדכי דיוקא
ר משה לייב אלפסי
ח רבני צופת
ט הרה"ש בכרמית
פרק ב

לכונן (ז) (ח) בלחש, מחר (ט) להגביה קולו. והגני מלי בינו לבין עצמו, אבל (י) בעבור אסור, * דאיתי למטרד צבורא: הגה ואם משמיע קולו בביתו כשמתפלל כדי שילמדו ממנו בני ביתו, מחר (טו): ג' ה"ש אומרים שבראש השנה יום כפור מחר (ה) להשמיע קולם בתפלה (יא) אפלו בעצמו: הגה וכן נוהגין, ומכל מקום יזהרו שלא להגביה קולם (יב) יותר (ו) [1] מדי (דרשות מהרי"ו): ד' * יוכל להתפלל (יג) בכל לשון (יד) שירצה. ויהגני מלי בעבור, אבל בנחיד לא יתפלל (טו) אלא (ו) בלשון הקדש. וה"ש אומרים דהגני מלי כששואל צרכיו, כגון שהתפלל (זו) על חולה או על שום צער שיש לו בביתו, אבל תפלה (זי) הקבועה לצבור, אפלו נחיד יכול לאמרה בכל לשון. ט"ו יש אומרים (יח) דאף נחיד כששואל צרכיו יכול לשאל בכל לשון שירצה, אפלו מלשון (ט) (יט) צרכי:

שערי תשובה

אצטרך ביני למשמע קלא בצלותא, דמשמע שגם הוא עצמו לא ישמיע לאוניו. וכתבו בשם מהר"ם ד"לונגאנו דאם הוא שמע אינו נגנש אך אם השמיע לזולתו נגנש אע"פ שלא השמיע הדברים רק הקול, דיקא נמי דקאמר דאשתמע קלא ולא אמר ומאן דשמע קלא עביל; ומדייק אינו כלום, דמה תהי לו לומר ומאן דשמע, דמה אכפת לה לשמע, אין אנו מדברים רק במשמיע; וגם מהר"ם יושש אין לדיק כלל דיי"ל שהפנה שלא להשמיע קולו לאזניים, והבת למשמע צ"ל המ"ם בפתח או שנתחף המ"ם באל"ף. אך גם בשם האג"ר ז"ל כתבו שלא ישמיע לאוניו, ומי יבוא אחר המלך. אך קתב במח"ב שאין זה אלא למישרים ארחוקם כו', אמנם להקטין מסתעף שלא ישמיע לאחר, והנה להם לוישראל, כי לא נאמרו השערים הללו אלא למעניניהם ע"ש. והעקר בזה שכל לפי מה שהוא משער בנפשו, שיש מי שאם לא יתחף היטב עד שיהיה הקול יוצא מן השפה ולחוצ ברוב סרפציו, אף שפניו לא יגיע או תתקופה שנה. ועכ"פ משמעת קול בכנהר בלי השמעת התבה עקמה יכול לעשות אם אי אפשר בענין אחר, ולא נמנעו מלעשות כן אף אנשי מעשה המישרים כולו. מדי. עבתי"ט. ועין מח"ב דמקרא דתנה מוכח דאף נחיד המתפלל על צורו שלא בשעת קולו התפללו כלומר אף תפלתו הפרטית שלא בעונת תפלת י"ח אסור כו', עין שם:

באר הגולה

הש"ו. ולענין קשיותו דמקשה על ה"ר"ש, עין בפרישה ותישב לך; ובפרט לפי מה דמשמע בבאר הג"ר"א בסעיף זה ובסעיף ג בהג"ה, דלדעת הרשב"א והטור לא נקמא בהגמרא דיהא מחר להגביה הקול במקום שאינו יכול לכונן, על-כ"ל פנים בדניו של הש"ו בודאי יש להחמיר בזה. אך דברכי הג"ר"א צריכים עיני קצת, דבטור מוכח בהרא"ה דמחר להגביה הקול. ואולי יש לומר דכוננו, לשיטת הטור אין לדין זה מקור מהגמרא: * דאיתי למטרד צבורא. אלא אם אינו יכול לכונן בלחש ילך ויתפלל בביתו בקול (פרישה). וההיא דסעיף א, על-כרחי מניי שגם בביתו ובקול אינו יכול לכונן מרב טרדותיו. ומכל מקום איתא אין לנו להורות חזק זה להתפלל בנחיד ולעורר הפנה, שילמדו ממנו אחרים, אם לא גדול הדור ומפרסם שכל מעשיו לשם שמים, כן קתב הפרי"מגדים: * יכול להתפלל בכל וכו'. עין במשנה ברורה. וכתב במגן אברהם בשם הספר חסידים דמוכח להתפלל בלשון שפבין אם אינו מבין בלשון הקדש. ומוכח בספר חסידים סימן תקפח שהיה דוקא אם הוא ירא-שמים ורצונו בזה הוא רק כדי שיתפלל בכנהר, אבל אם אינו כפי האי גוונא יתפלל בלשון הקדש, וישמע, כי בלשון הקדש יש לו סגולת רבות מכל לשונות, והוא הלשון שהקדוש-ברוך-הוא מדבר בו עם נביאיו, כמו שכתב הרמב"ם בפרשת תשא, ות"ל אמרו: בלשון הקדש נבאר העולם, כדכתיב "לזאת יקרא אשה כי מאיש לקחה זאת", וגם כשמתקן כנסת הגדולה את נסח התפלה היו מאה ועשרים קנים ומקם כמה נביאים, והמה נמנו על כל ברכה בתבובתה ובצורפו אחותיה כבמה סודות נעלמות ונשכחות; וכשאנו אומרים דברים אלו כלשונם של כנסת הגדולה, אף שאין אנו יודעין לכונן, מכל מקום עלתה לנו תפלתנו באר:

באר היטב

בשבת הרים קולו מעט: (ז) בלחש. פ"י אף ויכול לכונן בלחש אבל לא כ"כ כמו בקול מקרי אינו יכול לכונן, ט"ז: (ה) להשמיע. ולפי טעם החרה משמע דאסור, לכן אם יכול לכונן בלחש עדיף טפי, מ"א ע"ש: (ו) מדי. דאז בודאי יוכל כל א' את חברו. ומ"מ נראה דהחזנים שמגביהים קולם כדי לעורר הפנה ולהשמיע שפיר דבריו, שפיר עבדי, דעקר תפלת ש"ץ נתקנה דוקא בקול רם, ט"ז וכ"כ המ"א, דלא קב"ח ופ"ח ע"ש. אכן אותם שעושים כן להתראות קולם, ודאי עושים שלא כהג"ן. ועין א"ו שכתב בשם הרמב"ם "ויקראו אל אלהים בתוקף", מכאן אתה למד שתפלה צריכה קול, ע"ש סוף פרשת בא: (ו) בלשה"ק. שאין מלאכי השרת נזקקין לשאר לשונות, אבל בעבור הקב"ה בעצמו מקבל תפלתם: (ח) ארמי. דאין נזקקין לארמית, שמגנה בעיניהם:

ארחוקם כשמרגישים בעצמם שאין דעתם מושבת כ"כ שייכלו לכונן בתפלת הלחש לגמרי: [1] תפלה אסור להגביה קולו, וכן מוכח לשנא דרב הונא דקאמר מלאך שאסור להגביה:

משנה ברורה

ומיהו, בשבת שנוהגים שאחד אומר פסוקי דזמרה בקול רם, שפיר דמי [פמ"ג]: (ח) בלחש. הש"ו פתח, דאף אם יכול לכונן בלחש אבל לא כליכף כמו בקול, מקרי אינו יכול לכונן ויכול להתפלל בנחיד בקול; ועין בבאר הגולה שכתבנו דאין להקל בזה: (ט) להגביה קולו. ואזרי (ו) דאפלו אם ישמיע קולו במקצת גם כן לא יוכל לכונן, דאי לאו הכי אסור: (י) בעבור אסור. (ט) אפלו להשמיע קולו במקצת, וכל-שכן להגביה קולו²¹: ג' (יא) אפלו בעבור. לעורר הפנה²². ולמטרד צבורא לא תשינו, בין שסודורים ומתזורים בנדם. ועין במגן אברהם דמסיק דיותר טוב להתפלל בלחש אם יכול לכונן, וכן פתבו הרבה אחרונים: (יב) יותר מדי. (ט) דהרי זה מנביאי הבעל שנאמר בהם "ויקראו בקול גדול": אי נמי, (י) דעל-דין זה בודאי יוכל אדם מהן את חברו. ומכל מקום נראה (יא) דהחזנים שמגביהים קולם כדי לעורר הפנה ולהשמיע שפיר הדברים, שפיר עבדי²³, דעקר תפלת שליח-צבור נתקנה דוקא בקול רם. אכן אותם שעושים כן כדי להתראות קולם, ודאי עושים שלא כהג"ן: ד' (יג) בכל לשון. ומצוה מן המבחר הוא דוקא בלשון הקדש. ועין בסימן סב סעיף ב ובמשנה ברורה שם²⁴ מה שכתבנו בשם האחרונים בזה, וגם עין בתשובת חתם-סופר ארח' חיים סימן פד ופ"ו שהאריך בכמה ראיות דמה שהתירו להתפלל בכל לשון הינו דוקא באקראי²⁵, אבל לקבע בקביעה תמידית ולהעמיד שליח צבור ולהשפיע לשון-הקדש לגמרי, זה אי אפשר בשום אופן²⁶, עין שם; ועוד מחמת פמה וכמה טעמים וכאזכירם האריכו כל גאוני הזמן בספר דברי-היברית והסכימו שאסור גמור הוא לעשות כן²⁷, ולאפוקי מפתות חידושים שנתפרצו מחוץ למדינה בזה והעתיקו את כל נסח התפלה ללשון העמים, ועבדה גוררת עבדה, שדלגו בהרכה של קבוצה גלילות וברפת "ולירושלים עירך", וכשם שרוצים להשפיע זכרון ירושלים כן רוצים להשפיע לשון-הקדש מישראל, פן יגאלו בזכות שלא שנו את לשונם. הקדוש-ברוך-הוא ישמרנו מדעות אפיקורסות כאלו. ועין בבאר הגולה: (יד) שירצה. והוא שביני אותו הלשון²⁸ על ברי²⁹, אבל (יז) בלשון-הקדש יוצא³⁰ אפלו אינו מבין הלשון³¹: (טו) אלא בלשון-הקדש. לפי שאין מלאכי השרת נזקקין ללשון ארמית והוא הרין שאר לשונות חוץ מלשון-הקדש, אבל צבור אין צריכין מלצי³², שהקדוש-ברוך-הוא בעצמו מקבל תפלתם: (טז) על חולה. רוצה לומר, שלא בפניו, אבל בפניו של חולה³³ מחר בכל לשון, דהקדוש-ברוך-הוא מצוי שם³⁴ [שבת י"ב ע"ב]: (יז) הקבועה. דכיון שהתפלה קבועה לצבור, הקדוש-ברוך-הוא בעצמו פונה אליה אפלו ישל בנמן שהצבור מתפללין: (יח) דאף נחיד. דסבירא להו דהמלאכים מכינין בכל לשון, רק שאין נזקקין לארמית שגמנה בעיניהם. ומשום הכי מתרות הנשים להתפלל בשאר לשונות³⁵: (יט) ארמי. ובצבור מחר אף לשון ארמי. ובזה אתי שפיר מה דאומרים "יקום פרקן" ו"ברוך שמה" בצבור וכדומה [פמ"ג]. ולפי זה אם מתפלל בביתו³⁶ אין יכול לומר שום "יקום פרקן"³⁷, וכן מוכח באור זרוע הגדול בהלכות שבת סימן נ:

שער הציון

(1) פשוט: (ד) בבאר הג"ר"א וכן מוכח מהרמב"ם: (ט) דרכי-משה, ועין בבאר הג"ר"א מה שהקשה על זה: (י) ט"ז: (יא) ט"ז: (יז) לעיל בסימן סב בבאר הגולה וגם בפרי"מגדים בסימן זה:

הלכות תפלה סימן קב

קב שלא להפסיק כנגד המתפלל, ובו ה' סעיפים:

א (א) אסור לישב (ב) בתוך ארבע אמות (ג) של מתפלל, בין מלפניו בין מן (ד) הצדדין (ד) ובין מלאחריו (תוס' ומדריכו ואשרי פי' אין עומדין) צריך להרחיק ארבע אמות. וי"א עוסק בדברים שהם מתקוני התפלות ונאפלו (ה) בפרק 'איזהו מקומן', אינו צריך להרחיק. (ו) ויש מתיר (ז) בעוסק בתורה אף על פי שאינו מתקוני (ז) התפלות. ויש מי שאומר דהני מלי מן הצד, (ח) אבל כנגדו אפלו כמלא עיניו אסור (ט) אפלו עוסק (ג) בקריאת שמע: **ב** יש מי שאומר שאם היושב בצד המתפלל (ד) [ז] (י) חלוש (יא) מתר: **ג** אם היושב יושב קצר ועמד זה בצדו, אינו צריך (יב) לקום, שהרי זה (יג) בא (יד) [ט] בגבולו (ומכל מקום (יד) מדת חסידות הוא לקום אפלו בקהאי גונא) (כ"ב בשם מהר"א): **ד** (טו) *אסור לעבר כנגד (ו) המתפללים בתוך ארבע אמות. ודוקא (טז) 'לפניהם, (יז) אבל בצדיהם (יח) מתר (יח) לעבר (טח) ולעמד: **ה** אם השלים תפלתו

א פרכות לא
 ב חסות וקראש
 שם ג ד הירוש
 שם והשפ"א ומק
 ה תרומת הדין
 ו אהל מועד ז ארחות
 חיים ח טור בשם
 אביו ט פרכות כ"ו
 י הרב רבנו יונה
 כ ארחות חיים

באר היטב

(ב) הצדדים. עמ"א וט"ו ובהלק"ט ח"ב סי' רכו, ובח"א סי' פד, ובתשובת גנת ורדים חלק א"ח קלל א סי' לט, ובספר פרח"שושן ח"א"ח קלל א סי' יא:
 (ג) התפלות. ודוקא אם מוציא אם בשפתיו אבל אם מהרהר לבד אסור לישב, וכ"מ מההיא דעלי היה עומד אעפ"י שבנדאי היה מהרהר בדת, ועין כ"י:
 (ד) בק"ש. פי' היושב. (ז) חלוש מתר. צ"ע דהא זמן וחוליה דזמן להגיד בקל מקום, וא"כ עלי זמן היה ולקח היה צריך לעמד, ע"כ צ"ע להקל בהוראה זאת, ט"ו:
 (ה) בגבולו. ודוקא בפניו אבל בבכה"כ צריך לקום והוא מקום מיוחד לכל, ב"ח. ולפיכך גם עלי אעפ"י שכבר יושב תחלה כיון שהמקום קבוע להתפלל היה צריך עלי לקום, ויתרין בזה קשיית הטור על הרא"ש: (י) המתפללים. אם מתר לעבר נגד המתפלל כשיש מקום בזה ו"ט ורחב ד' לקניו, פסק בהלק"ט ח"א סי' פד דאסור, אבל אם המתפלל הוא במקום פנה אפשר דמתר לעבר לפניו ע"ש, ועין בפרח"שושן ח"א"ח סי' י"א: (י) מתר. ובזהר ח"י שנה איתא דלכל צד אסור: (ד) ולעמד. ר"ל ויעמד שם שלא ילך

שערי תשובה

[ז] חלוש. עב"ט. והאחרונים השיגו על דאיתא ש"י מחלין דהתם בשעת מיתה היה, ומעשה דשמואל היה קום, שלא היה זמן כ"כ ע"ש: (ט) בגבולו. עב"ט. ועין ביד' אפרים ואפלו אם המקומות קבועים לכ"א שקונים בדמים, הדין פה, כיון שהם מתקנים לתפלה לבד, ובכתיבתן דרשות י"ל דמתר ע"ש. ועין בפניית מים רבים חלק א"ח סימן ב, רב וישו"ב עם תלמידים ולומדים ובאו עשרה ומתפללין בצדן א"צ לעמד, ואפלו בעוסק בתורה לבד או בסמוך דומה א"צ לקום ואפלו מדת חסידות ליקא, עין שם:

(ה) בגבולו. ודוקא בפניו אבל בבכה"כ צריך לקום והוא מקום מיוחד לכל, ב"ח. ולפיכך גם עלי אעפ"י שכבר יושב תחלה כיון שהמקום קבוע להתפלל היה צריך עלי לקום, ויתרין בזה קשיית הטור על הרא"ש: (י) המתפללים. אם מתר לעבר נגד המתפלל כשיש מקום בזה ו"ט ורחב ד' לקניו, פסק בהלק"ט ח"א סי' פד דאסור, אבל אם המתפלל הוא במקום פנה אפשר דמתר לעבר לפניו ע"ש, ועין בפרח"שושן ח"א"ח סי' י"א: (י) מתר. ובזהר ח"י שנה איתא דלכל צד אסור: (ד) ולעמד. ר"ל ויעמד שם שלא ילך

משנה ברורה

א (א) אסור לישב. וגם (ב) סמיכה אסור, אף סמיכה במקצת, שאם ינטל יוכל לעמד, יש להקל במקום הדחוק: (ב) בתוך ארבע אמות. ואפלו קשהא יושב באלכסון די בארבע אמות, ולא בעינן הארבע אמות עם האלכסון [מ"א], ועין בפריימגרים. פתב החי"אדם: אם המתפלל עומד בצד אחד מדבר שהוא קבוע, גבוה עשירה ורחב ארבעה, מתר לישב בצד השני, דהא מפסיק רשות, אבל לעבר מצד השני, אפשר אם אינו גבוה פליקף שלא יוכל להתסכל בצד השני, אסור; וכן פסק בהלכות קטנות, וכן מצדד הפריימגרים בסימן צ סעיף קטן ה (בס"ט) שיש להחמיר לעבר

באור הלכה

פי תבואת בעצמן פועלין קדישתן למעלה, מה שאין כן בשתפלתין בלע"ז:
 * אסור לעבר כנגד וכו'. עין השעם במשנה ברורה. ועין באילהי רבה בשם של"ה דהוא הדין ויש להזהר שלא לעבר בעת שקורין שמע ישראל²⁴. כתב בספר מאמר מרדכי וזה לשונו: השעם, מפני שמבטל כונת המתפלל. ולפי זה נראה דאם המתפלל משלשל השלית על פניו כמו שנהגים הרבה דמתר לעבר על פניו, ודוקא דלכך לקמן בסימן קכח סעיף ג דכתב רמ"א דגם הפנהים לא יסתכלו ביניהם, ושעל"ן נהגו לשלשל השלית; ואיתא עוד שם בענין המומין, דאם מהנה הפנהים לשלשל השלית דשרי לשא פניו אפלו יש לו פכה מומין; והכי נמי יש לומר דמועיל שלשול השלית, ומכל מקום ראוי לחש ולהחמיר, עד כאן לשונו. ובפרט לפי מה שכתב החי"אדם בטעם האסור מפני שמפסיק בין המתפלל להשכינה, בנדאי אין להקל בזה:

באלמעמקע נגד המתפלל אם שהוא רשות בפני עצמו, ולישב מתיר אחרת² אפלו בתוך ארבע אמות³ (בס"ט) זה ק"כ במשכ"ז]:
 (ג) של מתפלל. ואפלו (א) אם המתפלל עומד בתחנותים שלאחר התפלה⁴, כל זמן שלא פסע⁵, והוא הדין לענין שלא לעבר נגד המתפלל:
 (ד) ובין מלאחריו. וכן הסכימו האחרונים. (ה) בפרק 'איזהו מקומן'. והוא הדין (ז) אם עוסק בפריקים במנחה בשבת, גם כן מתר לישב בצד המתפלל⁶: (ו) ויש מתיר וכו'. ודסביא לה דלא אסור חקמים לישב בצד המתפלל אלא בפריקים ודומם, ונראה כאלו אינו רוצה לקבל עליו על מלכות שמים⁷, אבל קשהא יושב ועוסק בתורה הרי הוא כמקבל עליו על מלכות שמים. ועין (ה) באחרונים דטוב להחמיר לעמד פדעה הראשונה, (ו) אם לא במקום הדחוק⁸; ובלאחריו נראה לי (ז) שאין להחמיר בזה: (ז) בעוסק בתורה. ודוקא אם מוציא דברי תורה בשפתיו, אבל (ח) מהרהר בלבו אינו מועיל⁹, (ט) ואפלו בעניני תקוני התפלות, דחתו למחשדה¹⁰ שאינו מקבל עליו על מלכות שמים: (ח) אבל כנגדו וכו'. מפני שנהגה כמשנתנה¹¹. (י) ולפי זה ודוקא לישב אסור אבל לעמד מתר¹², ואפלו בתוך ארבע אמות; ואולי אף לעמד סביבא לה דאסור, דעל-ידיה מתבטל פנתו: (ט) אפלו עוסק וכו'. פרוש, היושב נגד המתפלל עוסק בקריאת שמע. ועין בפריימגרים חידוש שפסק בדעה קמיתא דאין חלוק בין מלפניו ובין מן הצדדין, (יא) וישארי אחרונים כתבו שטוב להחמיר כהניש מי שאומר¹³. ונראה לי שבעמידה חוץ לארבע אמות (יב) בנדאי אין להחמיר, ואולי אף בתוך ארבע אמות, וכנ"ל בסעיף קטן ח: **ב** (י) חלוש. רוצה לומר, (יג) שידוע שהוא חלוש ואי אפשר לו לעמד, ולכך מתר לו לישב, דחלשתו מוכחת עליו שמפניו קר לישב¹⁴. ודוקא לישב בצד המתפלל, הא לפניו (יד) יש מחמירין אף בחלוש: (יא) מתר. (טו) ויש לסמוך על דבריו, אם אי אפשר לו בקל להרחיק ארבע אמות ולישב שם¹⁵: **ג** (יב) לקום. אלא (טז) המתפלל צריך להרחיק¹⁶ ארבע אמות ממנו כשרוצה לעמד ולהתפלל: (יג) בא בגבולו. (יז) ודוקא בביתו, אבל (יח) במגן קבוע, וכל-שכן בבית הנקטת, צריך לקום, דהוא מקום מיוחד לכל בני-אדם¹⁷. (טז) ואפלו אם המקומות קבועים לכל אחד שקנאום בדמים, נמי יש להחמיר¹⁸, אף בעוסק בתורה לא יחמיר בזה; וכל-שכן רב וישו"ב עם תלמידים ולומדים, ובאו עשרה ומתפללים, אין צריכין לעמד, ואפלו מדת חסידות ליכא¹⁹: (יד) מדת חסידות. כדי להרים מכשול מחברו שעשה שלא בשורה, שעמד להתפלל בתוך ארבע אמות של היושב כבר בהתר, וישיכתו היא גנאי למקום קדוש של התפלה: **ד** (טז) אסור לעבר. מפני שמבטל כונתו²⁰ על-די זה²¹, ולכן (כ) אסור אפלו עוסק אז בקריאת שמע²². וחי"אדם פתב השעם, מפני שמפסיק בין המתפלל להשכינה: (טז) לפניהם. וצדדים שלפניהם, להמגן-אברהם בסעיף קטן ו כלפניהם דמי, ולהאליהו רבא שרי²³: (יז) אבל בצדיהם. והזהר פרשת חיי שנה אוסר אפלו בצדיהם חוץ ארבע אמות: (יח) לעבר ולעמד. רוצה לומר, שיעברו ויעמד שם ולא ילך להלאה כדי שלא יהיה כנגד פניהם, שכל

שער הצידין

(ב) פריימגרים: (ג) ודלא כהחי"אדם דמצדד בסוף דבריו להקל ע"ש: (ג) ולתן-שלמה: (ד) עלת-תמיד: (ה) אלהי רבה וחי"אדם ושלחן-שלמה: (ו) חיי-אדם ע"ש: (ז) ודלא הכי יש מקלין בלאחריו, עין בדרכי-משה ומתיר-של: (ח) בית-יוסף ומגן-אברהם: (ט) פריימגרים: (י) פריימגרים: (יא) חיי-אדם ושלחן-שלמה: (יב) משעם עצמיה, ובפרט אם היה עוסק בתורה: (יג) חיי-אדם: (יד) אלהי רבה, ובפרק קטני פתב דמסתימת הפוסקים לא משמע פן: (טז) הגר"ז: (טז) ט"ז: (יז) ב"ח וש"א: (יח) חיי-אדם: (יט) יד-אפרים ושערי-תשובה ע"ש: (כ) חיי-אדם: